

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný časopis pro obyvatele, obce a regiony Záhoří a Moravské brány
/ Lipenska, Pobečví, Hostýnska, Moštěnky, Holešovska, Hranicka a Kelečska /

* Obnoveno po 70 letech * Poznáním k paměti moravského venkova

2020/1

Lipenský soubor Maleníček na Záhorských slavnostech 2019 v zámeckém parku ve Veselíčku

Fenomén Záhorská kronika: bádání Michaely Kokojanové

Záhorská kronika jako regionální vlastivědné periodikum vycházela v letech 1891-1950 s odmlkami v letech 1896, 1901-1905, 1912-1924, 1941-1945. Poslední číslo vyšlo v roce 1950 čímž nastala pauza 70 let. Za 60 let se časopis-sborník vydával 27 ročníků a přinesl 1500 článků. Oblast zájmu se postupně rozšiřovala na Bystřicko, Hranicko, Lipensko, Oderské hory a Přerovsko.

Záhorské kronice se věnovala v poslední době také prostějovská historička Michaela Kokojanová, která o ní napsala několik prací i publikací, a právě tento článek čerpá z jejich prezentací na přednáškách a školeních.

Pokračování na str. 3

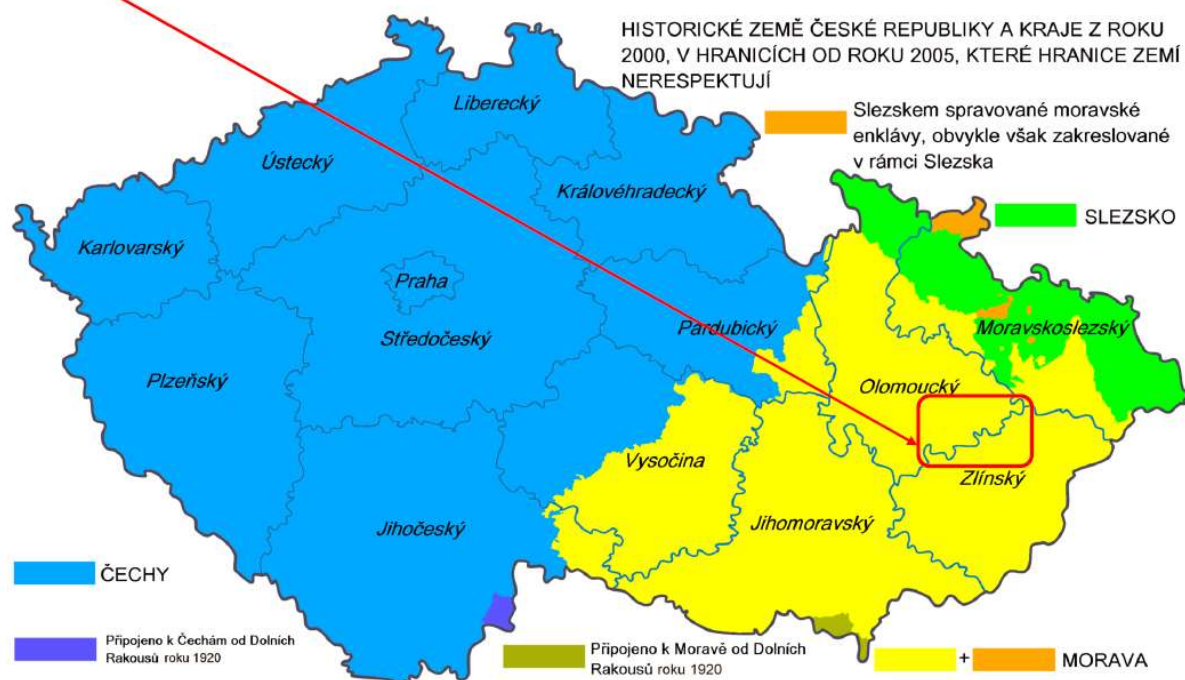
TIPY

- Pověst o založení Uhřínova a starém tisu
- Záhorské slavnosti: z města do parku
- Jiří Jurda starší - umělecký kovář
- Geomorfologie Moravské brány
- Historie zvoníčky na Rybářích
- Jak měl Veselíček Vánoce s přáteli

Obsah 2020/1:

1/ Fenomém Záhorská kronika: bádání M. Kokojanové	Tomáš Šulák
2/ Pověst o založení Uhřínova a starém tisu	Hana Lajčíková
3/ O souboru lidové umělecké tvořivosti Veselíčko	Stanislava Čočková
4/ Oldřiška ČOČKOVÁ a Marie MRVOVÁ	stč
5/ Záhorské slavnosti - z náměstí do venkovského parku	stč
6/ Jiří JURDA starší - umělecký kovář	Milan Pospíšilík
7/ Geomorfologie Moravské brány	vlč
8/ Historie zvoničky na Rybářích	Hana Lajčíková
9/ Veselíček - maskot vesnice	stč
10/ Jak měl Veselíček Vánoce	stč

Zájmová oblast projektu ZAKRO (obce jihovýchodně od Přerova, jihozápadně od Hranic, okolí Lipníka n. B., Bystřice p. H. a obce severovýchodně od Holešova)
Mikroregiony: Lipensko, Záhoří-Helfštýn, Pobečví (Moravská brána), Záhoran (Hranicko), Moštěnka, Holešovsko, Podhostýnský

Záhorská kronika

Vlastivědný časopis pro obyvatele, obce a regiony Záhoří a Moravské brány (Lipenska, Pobečví, Hostýnska, Moštěnky, Holešovska, Hranicka a Kelečska)

Vydává: Středomoravská agentura rozvoje venkova, o. p. s.

Editor: Tomáš Šulák (Veselíčko)

Redakce: Antonín Jemelka (Jezernice), Milan Pospíšilík (Prosenice), Jana Kolodinová (Lhota), Hana Lajčíková (Hranice-Uhřínov), Dana Nevřalová (Prusinovice), Stanislava Čočková (Veselíčko)

Manažerka projektu: Jana Jurajdová (Osek nad Bečvou)

© SMARV, 2020

Kontakty:

Tomáš Šulák, tomas.sulak@smarv.cz / ředitel SMARV, o. p. s. / starosta Veselíčka / člen Záhoří, z. s.
Ing. Jana Jurajdová, jana.jurajdova@smarv.cz / předsedkyně Osečánek, z. s., osecanek@seznam.cz

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Fenomén Záhorská kronika: bádání Michaely Kokojanové

Pokračování ze str. 1

Cílem vlastivědných časopisů bylo povzbuzení národní hrdosti, uchování národního dědictví, včetně historického odkazu, kulturních specifik a přírodního bohatství, a to v duchu dozrívajícího romantismu. Byl to také paměťový, depozitní a osvětový nástroj, do kterého přispívali etnografové a vlastivědní pracovníci.

Záhoří = kraj za horama

Název ZÁHOŘÍ nebyl termín umělý, ale tradiční, běžně se vyskytující v lidové řeči, v písemných záznamech od počátku 17. století. Z hlediska etnografie je to oblast mezi Hanou a Valašskem, ovšem s dominantními prvky hanáckými. „*Pro formování a stabilizaci regionální identity i fixace povědomí o existenci oblasti a jejího názvu sehrávala Záhorská kronika významnou roli,*“ píše Daniel Drápala v publikaci „Moravské Záhoří“, kterou vydala Česká národopisná společnost (Praha, 2014).

Redaktoři - dva učitelé a dva kněží - ve třech osobách

Zakladatelem Záhorské kroniky byl **Msgre František Příkryl** (*1857

Vlčnov, † 1939 Drahotuše). Vydával I. - VI. ročník v letech 1891-1910.

Příkryl studoval učitelský ústav v Olomouci, školskou praxi měl v letech 1878-1880 v Osvětimanech a Uhřicích. Poté studoval kněžský seminář v Olomouci. Vysvěcen byl v roce 1885.

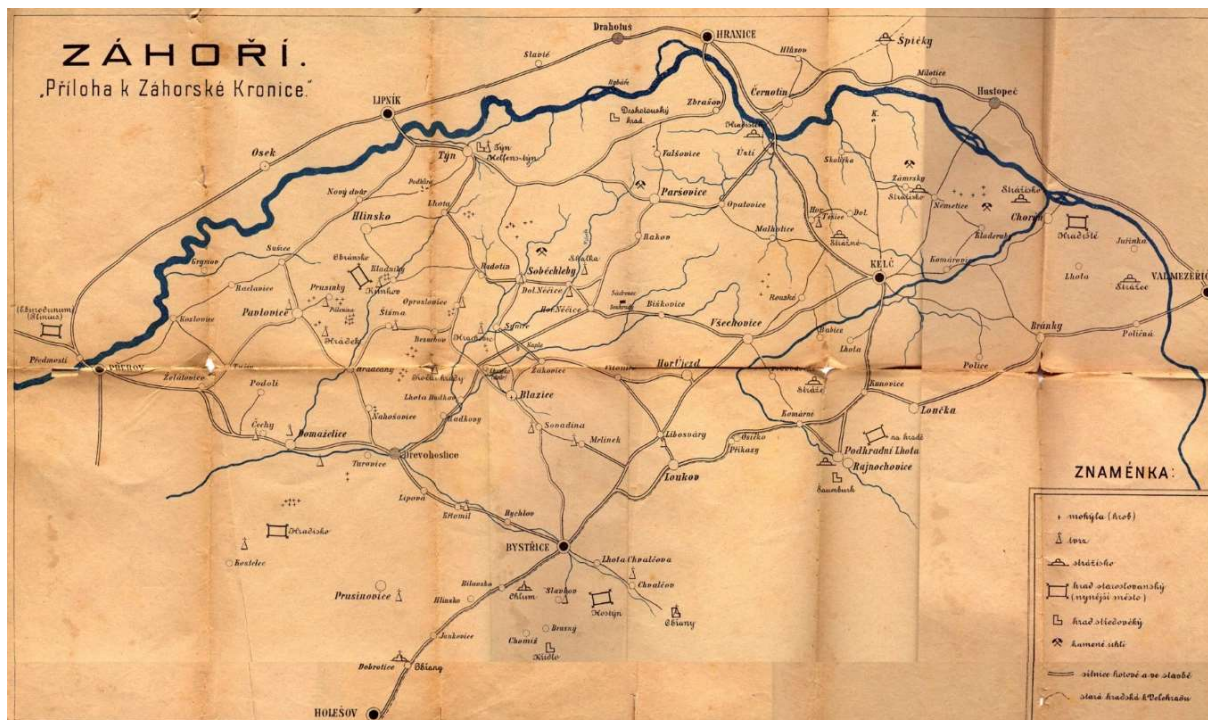
Soběchleby, Příkrylova první „štace“ na Záhoří, kolébka Záhorské kroniky, Pohled na chrám od radotínské boží muky, kresba Fr. Příkryla

Jako kaplan a poté farář prošel několik farnostmi na Záhoří: Soběchleby a Týn nad Bečvou, kde vydával ZK. Příkryl byl lipnicko-hranický děkan, konzistorní a arcibiskupský rada, papežský komoří. Byl to lidumil, vlastenec, romantik a idealista, badatel, sběratel, dokumentátor. Byl přesvědčen o pravěké, praslovanské a cyrilometodějské kontinuitě Záhoří. Tvrdil, že z trojrozměrných památek lze vyčíst chybějící písemné informace („*co mluví kamení*“). Publikovat začal v časopise Valašské Hlasy. Záhorskou kroniku vydával vlastním nákladem, redigoval jí a psal s podporou olomouckých muzejníků J. Wankla a J. Havelky - ovšem jen ideovou - číslo mohlo vyjít, až na ně našetřil.

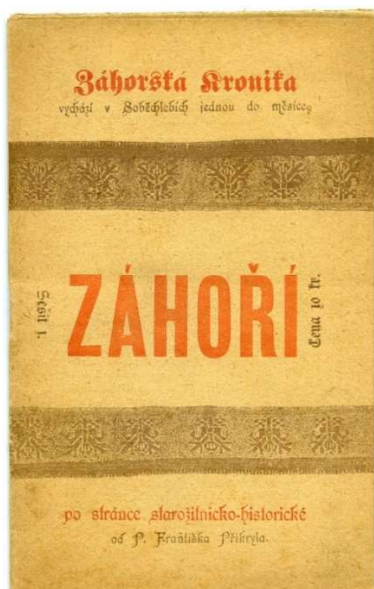
Záhorská kronika nesla podtitul: „*Záhoří po stránce starožitnicko-historické*“. Měla vycházet měsíčně, ale I. díl, tj. 12 sešitů vydal v pěti letech (1891-1895).

Nepříznivá specifika Záhoří

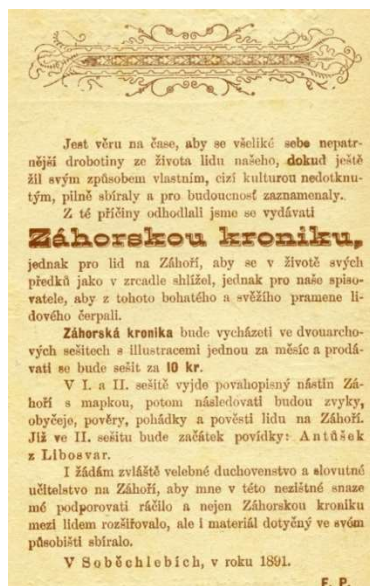
Záhoří byl region bez výrazného přirozeného centra, bez průmyslových středisek, bez vůdčích osobností, dlouho míjený moderními komunikacemi, stranou zájmu odborníků a ve stínu sousedících výrazných etnografických oblastí - Hané a Valašska.

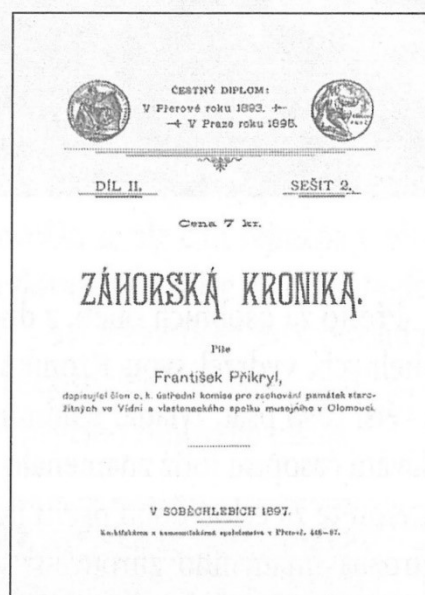
Původní Přikrylova představa Záhoří, příloha k ZK; ročník I., 1891, sešit 1.

Obálka I. ročníku ZK

Předmluva 1. čísla

Obálka 2. čísla II. ročníku

V letech 1906-1910 vycházely regulérní ročníky. Došlo k radikálnímu rozšíření obsahu. ZK nesla podtitul: „Archiv pohádek, pověstí, obyčejů, starožitností na Záhoří a Pobečví. Časopis lidopisný“.

Záhorská kronika přinášela kvalitní národopisné sběry ze Záhoří (popisy dětských her, texty i notové záznamy písní, průpovídky, pořekadla), zprávy o archeologických nálezech, edice pramenů, genealogické články, místní zvláštnosti a konkrétní objekty, osobnosti (Hrachovec, Simře, půhončí, zvyky a obyčeje) i seriál: filozoficko-mravokárné postřehy J. H. A. Gallaše.

I když byl zjevný zřetelný pokrok díla a stále slibnější odezva čtenářů, měla ZK pro F. Příkryla vytrvale stejný okruh problémů: soustavně prodělečný podnik - „výtěžku nedala ani na obuv spotřebovaný...“, omezení seberealizace v oblastech, v nichž spatřoval své vlastní badatelské poslání, poškození pověsti osobnosti jinak úspěšné a vážené. K tomu se přidávalo místní společenské klima, řevnivé sebevědomí některých „znalců“. Svými tezemi se Příkryl občas ocital v rozporu s učením svého chlebodáře, katolické církve.

V roce 1910 vyzval „vlastence“: „... převezměte ode mne, aspoň na tři roky, Záhorskou kroniku. Jsem přetížen literární prací. Trpím... (následují bibliografické údaje Příkrylovy publikační činnosti mimo Kroniku a popis jeho vědeckého snažení). Kronika ubírá mi měsíčně mnoho času. Sbírám takto a poučuji o národopisu a starožitnostech od r. 1893...“

Příkryl navrhl rozšíření redakčního kolektivu: „Za rozdělení, práce tato je lehkou zábavou.“ Spoluvydavatelství navrhl Kuratoriu Muzea města Hranic.

Druhým redaktorem a vydavatelem se stal od VII. ročníku (1911) **P. Antonín Sehnaľ** (*1860 Soběchleby - †1937 Rapotín), jež byl arcibiskupským radou, asesorem konzistoře, děkanem, čestným kanovníkem a uznávaným spisovatelem. Záhorská kronika tak přešla „...v majetek a správu do povolanějších rukou učeného spisovatele Záhorká, který ji k novému rozkvětu svou oblíbeností přivede...“.

Panorama Helfštýna v pohledu od Lipníka nad Bečvou, záhlaví ZK od 3. do 6. ročníku

Nové záhlaví od VII. Ročníku, 1911 s vyobrazením Hostýna. Podle svého posledního přání odpočívá na hostýnském lesním hřbitůvku „aby mohl ještě z hrobu hledět na své milované Záhoří“. Nové místo vydání - Paršovice u Hranic.

Novým místem vydávání se staly Paršovice u Hranic. Sehnal byl úspěšný na autorský okruh i tematický záběr, ale ročník ukončil již vydáním 3. - 4. čísla.

František Příkryl

Antonín Sehnal

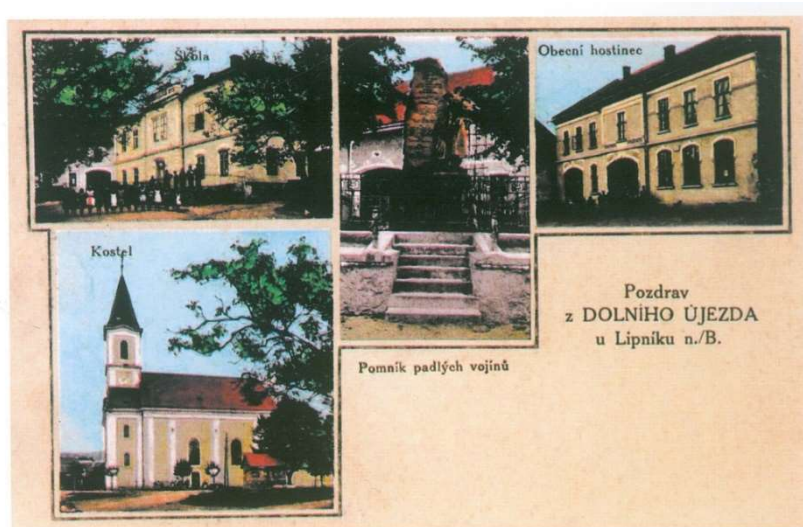
Antonín Fröhlich (Frel)

Vydavatelská pauza 1911-1924

Třetím vydavatelem Záhorské kroniky se stal po třináctileté pauze **Antonín Fröhlich** (*1894 - †1970) od roku 1925. V roce 1914 absolvoval c. k. Ústav ku vzdělávání učitelů v Příboře. Jeho první učitelské místo bylo ve Veselíčku. Od června 1915 do listopadu 1918 sloužil v rakousko-uherské armádě, v pěchotě horského praporu, většinou v Haliči.

Žil v Dolním, Újezdě, kde měl celoživotní zázemí. Žil zde s výjimkou středoškolských studií a vojny. Odtud rozvíjel svou mimořádně rozsáhlou zájmovou, spolkovou a obecně prospěšnou činnost, zde umístil redakci, archiv a administraci Záhorské kroniky.

Fröhlich měl mimořádné organizační schopnosti, pevnou vůli, nezlomnou vytrvalost a ctižádostivost. Celoživotním koníčkem mu byla historie a archeologie. Byl uznávaný znalec historických objektů Hranicka i tamní fauny a flóry. Byl také muzikant, basista cimbálovky ve Veselíčku (1952-1964).

Pohlednice Pozdrav z Dolního Újezda u Lipníka n. B.: Škola, Kostel, Pomník padlých vojáků, Obecní hostinec

Čas hledání a příprav

Záhorská kronika se stala regionálním periodikem, které vyzdvihovalo krajové zvláštnosti. Využívala kontinuity s prací předchůdců, souzněla se společenskou atmosférou po I. světové válce a vzniku republiky, přispívala k tvorbě, posilování a upevňování vlasteneckého citění. Podporovala vzdělání a výchovu dětí, mládeže i dospělých. Stavěla na společenské atmosféře a poválečném entuziasmu. Přispívala k hrdosti z nabyté samostatnosti, patriotisticky podporovala a posilovala mladou republiku.

ZK využila kvalitativně nové vlny zájmu o historii po zpřístupnění státních archivů a zákon o povinném vedení obecních kronik. Ideou byl časopis jako „kronika kronik“.

Záhorská kronika měla i vzdělávací aspekt s úctou k myšlenkám Frelova velkého celoživotního vzoru J. A. Komenského. Chtěl také rozšířit, zkvalitnit a aktualizovat vzdělávací nabídku pro děti, mládež, učitele i dospělé. „*Vlastivědný sborník Záhorská kronika jest nepostrádatelnou učebnou pomůckou, hodí se výborně za povinnou četbu do škol a neměl by tudíž scházeti také v žádné domácnosti.*“

ZK měla být průvodcem jednotlivými obcemi formou čítanky. Inspirovala se krajinskými časopisy - zvažován byl ekvivalent *Pobečví* (apolitická tiskovina - přes účelný zemězpyt, přírodovědecké výzkumy, lidovědu, až po podněty k povznesení turistiky a domáckého průmyslu, podporující osvětové knihovny, přednášky, divadla apod.) ZK se přihlásila k soudobému trendu vlastivědných snah jako „*tribuna krajového vlastivědného výzkumu*“: „*Náš vlastivědný sborník je časopisem pro školu i dům, pro posílení lásky k domovině, společenského citu, vůle k dobru a lásky k přírodě.*“

1925: vlastivědný sborník

V roce 1925 získal Antonín Frel učitelskou definitivu a ve stejném roce obnovuje Záhorskou kroniku jako „*Vlastivědný sborník Záhoří a Pobečví*“. Naplánoval si realistický rozsah: během školního roku vydat čtyři čísla po 32 stranách. První dva ročníky Fröhlichovy redakce záměrně navazovaly na styl jeho předchůdců, pojetí bylo blíže Sehnalovu, více zásluh a úcty dával Příkrylovi. V záhlaví časopisu byla veduta Helfštýna od Lipníka nad Bečvou (autor František Popp, 1925). Frel vydal VIII. - XXVII. ročník, 1925-1950.

Osudovou ženou byla vydavateli Marie Fröhlichová-Tomanová, dcera kastelána zámku ve Veselíčku a literární učitelka. Kromě péče o rodinu se věnovala osvětové práci, dlouhodobě vedla obecní

První dva ročníky ZK pro roce 1925 navazovaly na styl předchůdců

kroniku a přes 25 let místní knihovnu. Měla také větší část starostí s administrativou Záhorské kroniky. U Fröhlichových se ve třicátých letech 20. století ZK přiřadila k rodinným povinnostem, o nichž se nediskutovalo. „Konáme vše bezplatně, obětujeme drahý čas a zdraví, a přece mnozí z Pobečví a Záhoří přihlížejí tupě našemu zápasu.“ (1929, revers přední strany obálky)

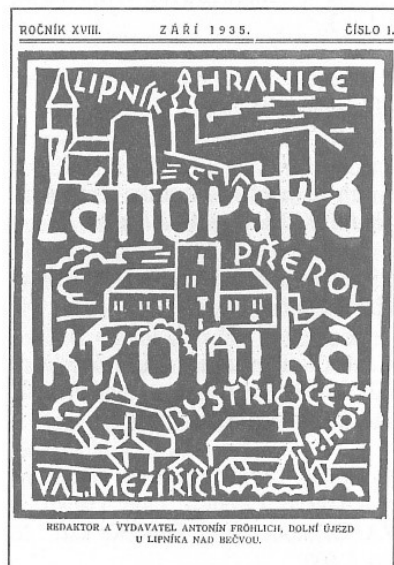
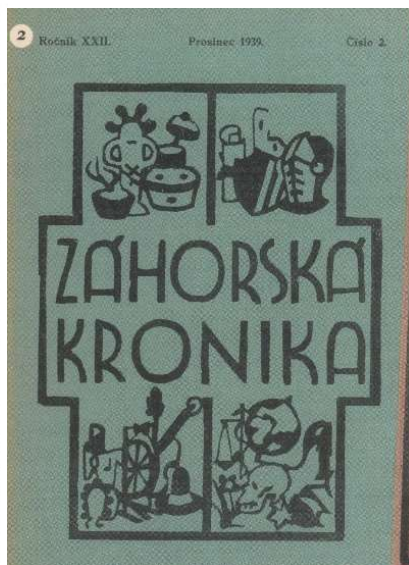
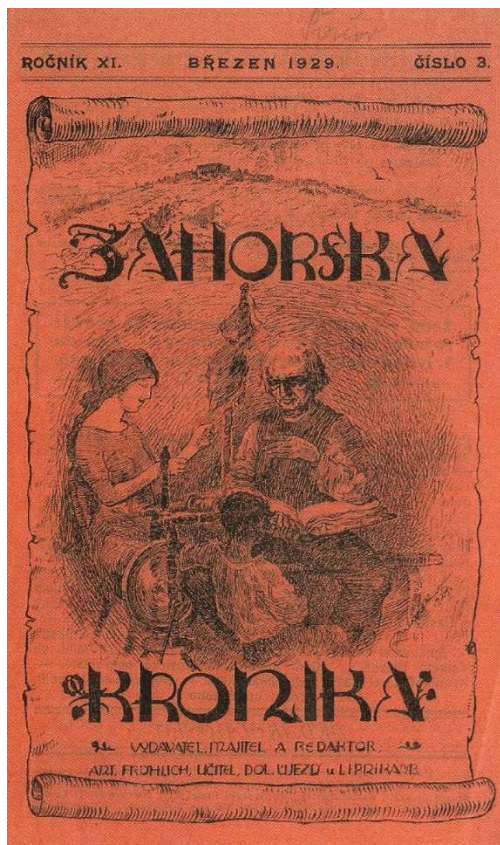
Od roku 1931 se náplň časopisu postupně pozměňuje v duchu nového typu vědecké vlastivědy, vlastivědy historické: „... věda, zjišťující dnešní stav i historický vývoj té které územní oblasti a jejího obyvatelstva jak po stránce přírodní, tak po stránce hmotné a duchovní kultury, pokud jest závislý na přirozených podmínkách daných fyzickými poměry kraje.“ (František Roubík).

Proměnila se také grafika jako součást image vnější podoby díla, která zvyšovala atraktivitu pro čtenáře a odrážela proměny redakčních záměrů. V 10. a 11. ročníku byla na obálce motivační kresba akademického malíře Richarda Uherka z Veselíčka dokončená roku 1927.

Kmenovým autorem se poté stal pedagog a malíř Vilém A. Prinke (1899-1976), manžel Fröhlichovy sestřence Marie, rozené Zendulkové. Jeho návrhy obálek se pravidelně těšily uznání odborníků.

Frelova kronika

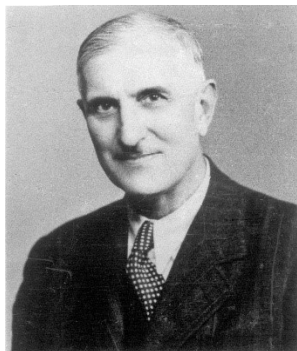
V dochované redakční korespondenci bylo evidováno 335 jmen historiků, archivářů a muzejníků, badatelů v oboru stavebního vývoje hradů a zámků, vlastivědných pracovníků, národopisců, filologů, hudebníků, skladatelů, básníků a spisovatelů.

Okruh přispěvatelů (nezištných!) se po celou dobu trvání časopisu rozrůstal nepochybně díky redaktorově přehledu, vytrvalosti, orientovanosti v problematice, schopnosti těžit ze situace v dobrém smyslu i jisté bezostyšnosti jeho osobnímu kouzlu a přirozené autoritě.

Frel nabízel redakční servis přispěvatelům: návrhy témat a metodickou pomoc, poukazy na pozoruhodné prameny (řadu z nich redaktor sám velmi kvalitně editoval), zprostředkování odborných kontaktů, archiv Záhorské kroniky (průběžně doplňován pracovními podklady, rukopisy příspěvků, fotografiemi a také originály, kopiemi, reprodukcemi a opisy památek se vztahem k regionu), vydáváním separátů článků.

„V Záhorské kronice jsou články ... na můj popud. Mnohé jsem přímo 'vydupal'. Vždyť vlastivědný průzkum... byl v Záhorské kronice řízen mnou jako redaktorem a články byly psány na mou žádost, upozornění, výzvu apod.“ (z dopisu architektovi Zdeňku Gardavskému, Dolní Újezd 1. 4. 1958)

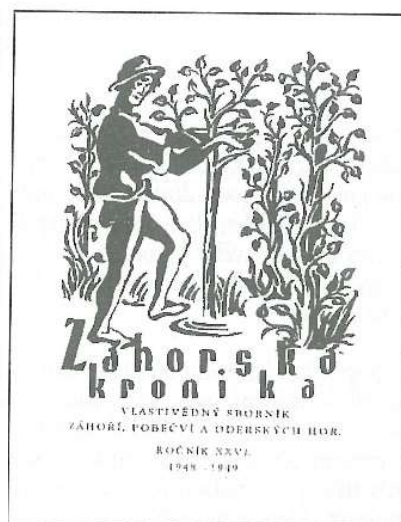
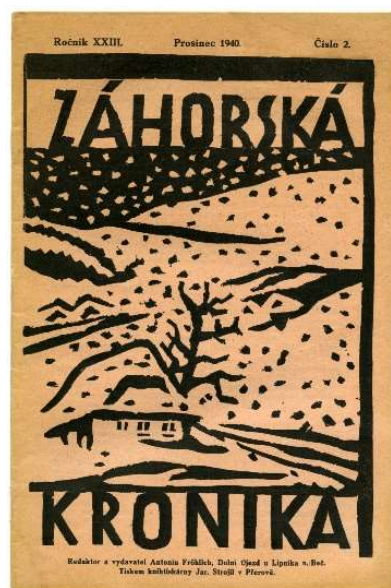

Vztah redaktora s mnohými příznivci přetrvával léta a přerůstal často v neformální přátelství. Ale pokud se týkalo ZK, všichni respektovali redaktorovo veto a komunikovali výhradně tónem obezřetným a uctivým.

Do roku 1941 Záhorská kronika navenek „ignorovala“ vývoj, fungovala „normálně“, redaktor tvrdil, že časopis chtěl držet, pokud bude česká redakce. Nastala však i perzekuce: sazba posledního čísla XXIII. ročníku musela být rozmetána.

Frel přestávku vyhodnotil jako dočasné opatření a prostor k rekapitulaci dosavadní práce. Dbal o udržení stopy časopisu v povědomí veřejnosti (rozhlas) a zachování zdrojů a kontaktů.

Soustavně a neúnavně se snažil ZK zviditelnit, popularizovat a udržet. Hledal a užíval různé formy: přednášky, upoutávky v tisku, relace v rozhlasu, vydávání pomocného a doprovodného materiálu.

Poválečná kronika

Od roku 1946 vydávala Záhorskou kroniku Okresní osvětová rada v Hranicích (XXIV. - XXVII. ročník 1946-1950). Vyšlo pět dvojčíslí po 32 stranách.

Od XXV. ročníku (1947-1948) nesla ZK podtitul „Vlastivědný sborník Záhoří, Pobečví a Oderských hor“, mimo prázdniny vycházela měsíčně na 16 stranách.

17. května 1950 se do Dolního Újezda sjelo 54 spolupracovníků a přátel ZK a řada významných hostů. Cílem bylo dát společný hold „čtvrtstoletí vlastivědného výzkumu Záhoří a Pobečví řízeného Antonínem Frelem“.

Prázdniny na neurčito

Poslední číslo Záhorské kroniky „prázdninové“ vyšlo v červnu 1950 (končilo stranou 124). Oprávnění vydávat Záhorskou kroniku zaniklo až 28. 3. 1951! „Zastaralá“ tiskovina se někomu evidentně do nové doby nehodila, jiným došly síly, nebo chuť ustupovat.

Tomáš Šulák

S využitím prezentace Michaely Kokojanové na semináři projektu ZAKRO „Fenomén Záhorská kronika“, 2019.

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný sborník Záhoří, Pobečví a Oderských hor.

Ročník XXV. Březen 1948. Číslo 7.

Vychází každý měsíc mimo prázdniny v Hranicích. — Odpovědný redaktor listu Antonín Frel v Dolním Újezdě u Lipníka n. Bečvou. Nákladem Okresní osvětové rady v Hranicích. — Tiskem knihtiskárny Jar. Štrojla v Pílově.

Obálka XXV. ročníku, návrh ak. mal. Ladislav Vlodek

Ač uplynulo dlouhé období od vydání posledního čísla, zájem o tento časopis v knihovnách neupadá a soukromí vlastníci si ho nesmírně cení. Časopis doznal i elektronické podoby díky projektu Hranická historická knihovna na <http://www.historie.hranet.cz/zk.htm>.

Michaela KOKOJANOVÁ

Záhorské kronice se věnovala historička Muzea Prostějovska v Prostějově Michaela Kokojanová.

Nejnovější prací je „Lipník nad Bečvou a Lipensko v Záhorské kronice“, která vyšla v roce 2018.

Vydala publikaci „Záhorská kronika. Geneze a rejstříky vlastivědného časopisu“, 2004.

V roce 2019 prezentovala své bádání na semináři v rámci projektu SMARV Záhorská kronika:

www.smarv.cz/zakro

Nepublikované školní práce:

- Vesnický učitel Antonín Frel, pedagog a osvětový pracovník. Seminární práce. Strojopis. Olomouc 1974, 44 s.
- Odborné zájmy Antonína Frela ve světle jeho korespondence. Seminární práce. Strojopis. Olomouc 1975, 33 s.
- Záhorská kronika v redakci Antonína Frela-Fröhliche. Diplomová práce. Strojopis. Olomouc 1977, 198 s.

Pověst o založení Uhřínova a starém tisu

Jdeme-li okresní silnicí od Milenova k Podhoří, postaví se nám před oči lesnatý chlum Oderských hor. Je osázený smrky a borovicemi. Alespoň takto to viděl v roce 1922 učitel Josef Pavel. V dnešní době lesy značně poškodil všudypřítomný kůrovec, ale i přesto jak napsal pan učitel: „Pohled na něj vynutí si bezděčnou otázku, jest za tím táhlým horským hřbetem ještě život? Žijí tam za horami ještě lidé ve vsích a městech, jako v nížinách kolem Bečvy?“ Ano, dalo by se odpovědět, ale i přesto v dnešní době málokdo zná to místo, tu malou vesničku, která je tak jiná, než vesnice okolo.

Uhřínov je v současné době místní částí města Hranice

Málokdo ví, že to byla kdysi jedna malá vesnička, poslední česká „na kopci“ s pětadvaceti obytnými staveními, s českou školou i s hostincem. Čítala přes sto čtyřicet obyvatel, pilných a pokročilých zemědělců, kteří bojovali dennodenně o skývu chleba s kamenitou půdou a drsným podnebím, ležící v nadmořské výšce 550 m. n. m. Vesnice byla soběstačná, do města se tehdy výletník dostal za dvě hodiny. A to bylo v té době docela daleko.

Pohodlnou serpentinově vinutou silnicí „Kopanici“ dovede poutníka od hájovny do vsi za 20 minut. A první, co mu padne do očí, je starý strom v zahradě rolníka Adolfa Vilímka, černý, zadumaný. Podobá se postavou borovici, tvarem jehličí jedli. To je ten památný uhřínovský tis, nejstarší toho druhu.

V dnešní době už není tis to první, co padne člověku do očí. Stojí sice stále na stejném místě, ale vesnice se časem proměnila a nyní stojí uprostřed vesnice v zahradě pana Jiřího Nováka.

Pověst hovoří o tom, že Uhřínov prý byl založen ve 14. století poustevníkem Joachimem. Joachim byl nástupce myslivce Jana z Kravař, olomoucké cúdy

nejvyššího komoří, který slul Vilímek. Ten Vilímek byl Janem z Kravař obdařen dvorcem Symrou za to, že bezděčnou náhodou měl příležitost přechovávat u sebe ztraceného Jiříka, syna Janova.

Jiřík žil u Vilímka pod jménem Pešek. Byl statný v myslivosti znamenitě vycvičený jonák a proslavil se hlavně tím, že vidlemi v 18. roce dovedl proklát na smrt největšího medvěda hlubokých tehdejších lesů. Tak prý zachránil před jistou smrtí neteř pana z Kravař, sirotka Ofku z Plumlova, která na nehynoucí paměť záchrany zasadila na místě tom věčně zelenou ratolístku „tisu“.

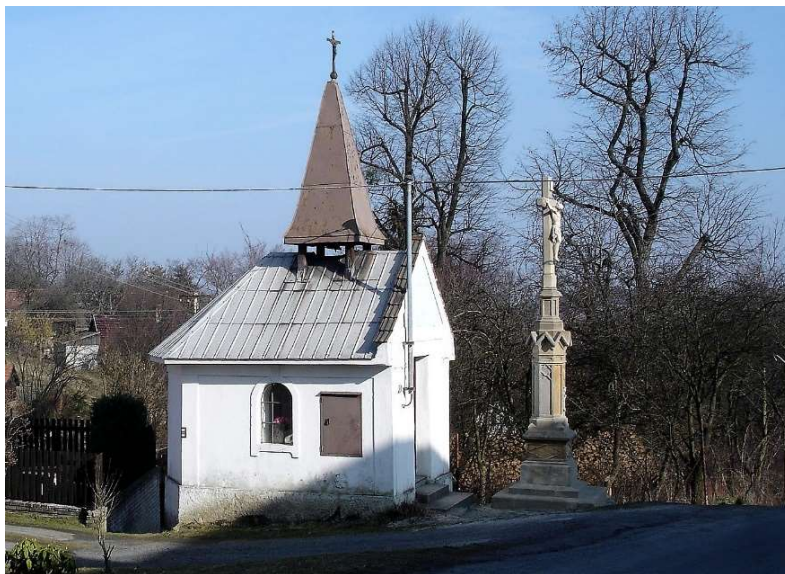
Tis tam dosud roste a skutečně jistým profesorem z lesnické školy v Hranicích nedávno jeho stáří odhadnuto bylo na půl tisíciletí.

Ofka si Peška zamilovala, přičinila se, že byl na hrad Helfštýn přijat za sokolníka a konečně po prozrazení tajného původu Peškova, stala se Ofka jeho ženou. A myslivec Vilímek pánem dvorce na Symře.

Myslivcem po Vilímkovi se stal Joachim, který posléze zaměnil své zaměstnání za odříkavý život poustevnický.

Stalo prý se to tak.

Když byla v českém království ta největší bída a na českém trůně ta nejdobrodružnější rozmařilost, octl prý se jako na zavalanou v Praze jakýsi žid z Pražské a nabídl tehdejšímu králi slušnou částku za českou korunu.

Král, jenž byl v stálé tísní, žida neodmítl, a tak židák získal nejkrásnější korunu na světě. Byly prý v ní zasazeny tři skvostně broušené drahokamy: jeden bílý, druhý červený a třetí modrý na znamení tří základních českých cností: síly, lásky a pravdymilovnosti. Žida i s korunou k rozkazu krále-rozmařilce tajně vyprovázel jeden silný sluha, který nesl korunu zavřenou v železnou skříňku.

Cestou však tito poutníci stali se nápadnými a byli pronásledováni. Služebník králův zavčas žida i s pokladem opustil. Židovi se skříň s korunou brzy otížila, proto korunu vyňal a chytře odložil skříňku na křižovátce. Opácným směrem pak poradil se s vaňkem. Pronásledovatelé tak vskutku ztratili nadobro jeho stopy a žid si po mnohu dnech trápení únavou mohl odpočinouti, neboť koruně jakoby bylo co krok na váze přibývalo... I zalknul se čertu za pomoc. Čerta už měl za zády a to zrovna na místě kde dodnes se říká v „Pekle“.

Čert slíbil zanést mu korunu do soumraku na „Prajzkou“ i jeho tam na zádech odnést. Za odměnu však si vymínil tré drahokamů, které s židovým nedobrovolným svolením ihned jal se vylupovati z koruny. Než slunko zapadlo, žid byl na svém a čert dada se od něho ještě pocastoval vracet se mílovými kroky zpátky k „Peklu“. Už na slunci si mohl čert divem oči vyhledět na rozkošných skvostech neobyčejně krásných a oslnivě třpytících.

Noc přišla tmavá jako hrob. Čert rozevřel dlaň a z ní zableskly mu do očí tři hvězdy

z drahokamů, až by si byl vaz zlomil, jak rychle uhýbal hlavou.

A hezky mu ubývala cesta, až octl se v blízkém lese. Z toho se nemohl vymotati. Ale nejen, že les se mu stal bludištěm, čekalo tam čerta horší překvapení. Fořt Joachim hájící les se ani 10 čertů nebál, takový to byl chlapík. A zočiv čerta vzal si ho neúprosně na mušku.

Konečně čert upachtěn zmateně někudy vyběhl z lesa, ale zas poznal jen, že bloudí, bloudí, protože ho ty tři hvězdy z českých korunních drahokamů přec nemohly zavést do „Pekla“.

Utíkal tam a sem, horem pádem, ale ten kraj mu byl neznámý a prázdný: jen jediný stromek chvěl se kdesi na konci a k tomu přichvátal čert. To byl známý už „tis“.

Čert pochopil, že nejlíp udělá, schová-li rychle někam svítící drahokamy a teprve ve dne si je nenápadně do „Pekel“ odnese. Chopil se kmene „tisu“ oběma rukama, rohy i s hlavou do kmene zabořil, chtěje jej ze země vyrvati, pod kořen

drahokamy podložiti a kmen opět přišlápnouti na to místo, aby snáze při hledání pořídil. Od těch čas prý je tis onen až k srdci propálen.

Ale „tisem“ hnouti nemohl, a tak byl překvapen silákem fořtem Joachimem a obrán o svítící klenoty. Bránil se, bránil, ale hůl Joachimova ho poučila, že tu je vše marno. I dal se na útěk. Vyl vztekle a hrozil žížlavýma rukama. Běžel kol Joachimovy myslivny a oknem viděl krásnou mladou paní jak kolébá děťátko. Zachechtav se zlostně, dotkl se střechy žhavýma rukama a než Joachim přiběhl na pomoc, byla myslivna na popel a po jeho choti i s robátkem ani památky.

Fořt Joachim se už neženil, ale stal se poustevníkem a kol „tisu“ mýtil přilehlou lesní stráň, hospodařil a činil dobré skutky. U „tisu“ si vybudoval poustevnu a lid zvěděv o jeho svatosti a moudrosti, putoval k němu v houfech o radu i pomoc a někteří se konečně na mýtině s jeho dobrotivým svolením trvale usadili.

Čert však neměl na té kruté pomstě dosti. Chtěl drahokamy zpět. A chodil Joachima občas uvádět v pokušení. Leč pokaždé se vracel s nezdarem, výhrůžně pokřikuje na svatého obra: „Uhoříš znov, uhoříš znov!“ V tom prý tkví původ názviska osady Uhřínov.

Jednou prý Joachim na mýtině spatřil krásného mládence, který ho zavedl do háje, kde kvetly nejkrásnější květy a keře růžové, že starý poustevník pomyslel na ráj a zapomněl na svět. To přišel posel boží.

Čert zatím opatrně pospíchal do pustevny, vše prohledal a zobracel, rozkopál, ale co hledal, přece nenašel.

Rozvzteklil se hrozně a proklínaje nesmírně zapálil poustevnu, do níž se poustevník Joachim už nikdy nevrátil. Kam zmizel, nikdo neví, zrovna jak nikdo neví, kam národní poklad uschoval. Nikomu toho nesvěřil za života...

Já to však vím a vám to prozradím: do srdcí tamních věrných českých obyvatel, kteří se budou mít vždy na pozoru před pekelným pokušením lecjakých prajzkých židáků...

Citováno ze zápisníku Hynka Krásného, který byl prvním českým učitelem v Uhřínovské škole, který dostala do rukou náhodou Warina Przedwitová. Napsáno v srpnu 1911.

Nejen tato pověst, ale i tis sám je opředen spoustou zvláštností a nevysvětlitelných událostí... V zahradě rolníka Adolfa Vilímka, jak napsal další uhřínovský učitel Josef Pavel. Podobá se postavou borovici, tvarem jehličí, jedli. To je ten památný uhřínovský tis, nejstarší tohoto druhu. Je škoda, že v dnešní době o něm moc lidí z okolí neví a tudíž nemá ani takovou slávu jakou by si zasloužil. Jako zachmuřený kmet stojí v zimě na sněhem pokryté pláni i v svěží zeleni jara, jakoby přemýšlel o svém mládí, uplynulém před mnoha věky. A kdyby uměl mluvit, pověděl by, co dnešní kronikáři marně hledají a bohužel nezaznamenali z dějin Uhřínova

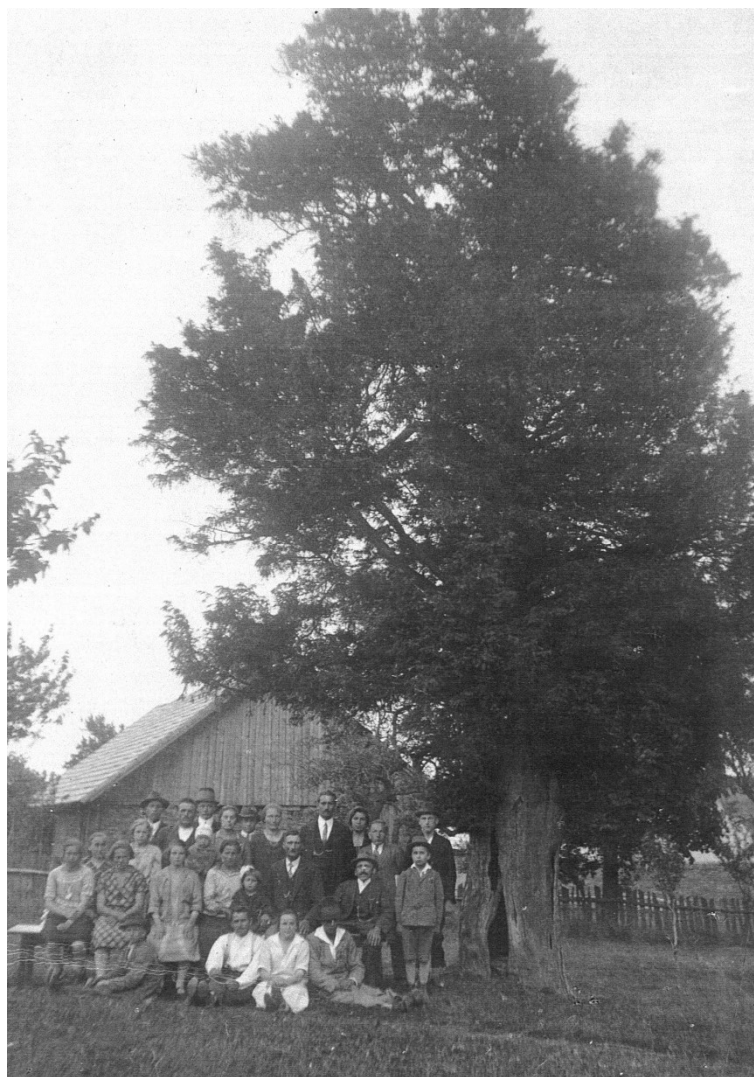

a našeho krásného kraje. Třeba by nám i potvrdil jak vznikla naše osada na Juřackém kopci. Že tu opravdu Joachim a čert Dada byli a vše se stalo tak, jak popsal ve svém zápisníku pan učitel Krásný.

Památný tis byl 11 metrů vysoký. Mohutné kořeny roztahují se do značné šířky. Stařecký kmen má u kořenů 322 cm v objemu, u haluzí 300 cm a teprve ve výši 150 cm narůstají mohutně větve. Jest vykotlán zubem času tak, že dřeně nemá. Na severní a západní straně je od haluzí až k zemi odumřelé, suché, zčernalé dřevo bez lýka i kůry s prasklinou 74 cm vysokou a průměrně 30 cm širokou. Kotlina uvnitř kmene, sahající od haluzí až k zemi, je v průměru 66 cm.

Dle staré zkazky vypálil dutinu čert... ale jestli je to pravda, to už asi nezjistíme. Pravdou jest, že nejstarší pamětníci slýchali od svých dědečků a tito od svých staříčků, už jako chlápci, že památný tis už v jejich mládí vykotlán byl. Odumřelá část kmene nese na sobě stopy blesku.

O zasažení bleskem však ústní podání neví. Z toho lze soudit, že zasažením blesku byl kmen rozštípnut a vystaven škodlivým vlivům povětrnostním, které hlodaly dutinu uvnitř a způsobily odumření buněk v kmeni na straně severní a západní. I větve na té straně jsou z kůry odřené a v dřeni spálením zčernalé. Koruna tisů je dvojzrsochatá, nesouměrná, neboť mohutné větve, jaké jsou na straně jižní a východní, nemohly narůst na druhé půli odumřelého kmene. Přes to pohled naň lahodí zraku.

Uhřínovský tis stojí osaměle. V obci ani v okolních lesích více stromů tisových není. Lesní správa panství lipenského dala sice při vysazování mýtin a strání mezi sazenice jiných dřevin i menší počet tisů, ty však uschly. Naskýtá se nám otázka: „Co bylo toho příčinou, zda vadnost sazenic nebo půdy?“ Tu ponecháme k zodpovězení odborníkům, lesníkům.

Jak se však stalo, že na osamělém místě udržel se do dneška mohutný tis uhřínovský? O tom není ničeho ani zaznamenáno, ani v ústním podání, ani v mlhavém hávu pověstí dochováno... snad pouze ona pověst o založení Uhřínova...

Pravděpodobné zdá se, že před mnoha stoletími byly v katastru dnešních obcí Uhřínova, Podhoří, Boškova, Středolesí, Radíkova aj. mohutné lesy. Aspoň jméno Středolesí (Mittelwald) nám to potvrzuje, třeba že dnes okolo této obce jsou lesíky

jen ve zmolách, močálech a na mezích. V lesích těch rostly i tisy, nebyl-li zde aspoň v katastru uhřínovském dokonce celý tisový háj, který byl během věků vykácen. Poněvadž tisy jen velmi pomalu rostou a proti jiným jehličnatým dřevinám jsou hospodářsky velmi málo produktivní, zatlačeny byly při pěstování lesa borovicemi, jedlemi, smrky, modřiny, jakož i stromy listnatými, jimž půda zdejší vyhovovala.

Památný tis byl buďto ponechán o samotě na semeno jako výstavek na rubisku a poněvadž jest na rozdíl od jiných jehličnatých stromů rostlinou dvoujdomou, což starým drvoštěpům nebylo známo, nemohl vytvořit semen k přirozenému zmlazení a zestárl co samotář svého rodu, anebo byl zůstaven úmyslně jako orientační bod v husté spleti lesů.

Tím získal si posvátnosti, která se dědila z generace na generaci a ani při vyrubání lesa k založení osady a k tomu nezbytných polí a luk neodvážili se lidé podřát strom, opředený bájemi a gloriolou posvátnosti. A později nemusel se náš tis o svůj život obávat, neboť stal se z posvátného stromu přímo rodinnou památkou. A je dostatečně známo, jak si předkové naši rodinných památností vážili a je milovali.

V nejbližším okolí můžeme narazit na slabé stromky tisové v zámecké zahradě v Malhoticích. Na krásný mohutný tis s haluzemi narůstajícími na zdravém kmeni hned od země do kruhu o průměru 10 metrů v bývalé arcibiskupské zahradě ve Všechnovicích. Tu a tam nejvíce v panských parcích, třeba v zámeckém

parku ve Veselíčku, tam stojí tisy před zámek kuželovitě sříznuté. Ale nikde nemohou vykázati tak vysoké stáří, jako tis uhřínovský.

Avšak jak dlouho bude ještě nejstarším? Jak dlouho ještě bude vévoditi? V kotlině památného stromu popelí se slepice, vyklobávající ztrouchnivělé dřevo. Větry mohutnými nárazy snaží se starce povaliti. Tis praští, haluze řvou divým rykem, v kotlině to syčí a píská, v horách padají mohutné jedle, buď zlomené v půli, neb s kořeny vyvrácenými, zdá se, že nastává poslední hodinka starce - tisu. Ale tvrdý horal odolává.

Kdyby jen Josef Pavel věděl, když tohle všechno psal, jak silný tis opravdu je. V prosinci 1932 se sice mrazem ulomila jeho nejmohtnější větev, ale v dnešní době roku 2019 stále stojí, odolává vichřicím i nepředvídatelným zimám tady na horách a stále stojí měřící nějakých 9 metrů. Na to že byl tis v minulosti několikrát poškozen, přesto hojně plodí a zmlazuje prakticky z celého povrchu kmene. V roce 2004 byl vyhlášen za památný strom a jako přírodní památka tu snad bude stát i dál.

Tímto bych chtěla poprosit všechny čtenáře, co by měli k tomuto co říct, ať nám napíší. Ráda si o tom všem popovídám a obnovím informace ve zdejší kronice ať už o tisu nebo Uhřínovu.

Hana Lajčíková

Zdroje: Hynek Krásný, Warina Przedswitová, Josef Pavel

Připomenutí tanečního souboru lidové umělecké tvořivosti Veselíčko

Po druhé světové válce se lidé radovali ze znovu nabyté svobody a měli potřebu se sdružovat. Nejen ve městech, ale i na vesnicích cvičili, hráli divadelní představení a předváděli taneční vystoupení. Kultura a tělovýchova obyvatelům dávala zapomenout na válečné hrůzy.

Ve Veselíčku do konfiskovaného šlechtického zámku byly těsně po válce umístěny děti z nacisty zničeného Polska. Při hrách s místními v tanečním kroužku Sokola naučili polští vychovatelé děti lidový polský tanec Krakovjak.

S tímto tancem měl kroužek na vystoupeních ve vesnici i okolních obcích velký úspěch. V padesátých letech zapojila paní Oldřiška Čočková do kroužku více mládeže a tím se utvořil nový soubor lidových tanců.

Protože repertoár byl malý, začali vedoucí Oldřiška Čočková a Marie Mrvová po okolí sbírat lidových písní na Záhoří, což následně tvořilo základ všech vystoupení a začátek obrovského úspěchu souboru. Tance jako Jahody, Dočesná, Špic polky, Šotyš polky nikdo v republice neznal, proto na soutěžích soubor překvapoval nejen diváky, ale i odborné poroty.

Získal tím mnoho spojenců, například profesora Františka Bonuše z Prahy, choreografku Zdenu Jelínkovou z Brna a další.

Odměny v podobě prvních cen na soutěžích na sebe nedaly dlouho čekat. Nejen na regionální úrovni, ale také v Praze. V roce 1955 soubor Lidové umělecké tvořivosti Veselíčko získal od prezidenta Československé republiky Antonína Zápotockého Vyznamenání za vynikající práci.

Soubor vystupoval po celé vlasti. V Přerově, Hranicích, Ostravě, v Pardubicích, v Žatci, Olomouci i Brně. Na festivalech lidových souborů v Náměšti na Hané, Rožnově pod Radhoštěm a ve Strážnici patřili „Veseličáci“ vždy k nejlepším. Jako odměna za vynikající práci přišla nabídka na vystoupení ve Francii v Rhodes. Navíc měli pozvání

i do Monaka. Tam kromě úspěšných vystoupení získali tanečníci nové zkušenosti od zahraničních souborů, ale i řadu osobních přátelství a lásek.

V souboru vystupovalo mnoho dospělých tanečníků, ale i dětí. Ty měly svá vystoupení. K nejúspěšnějším patřily Královničky, Chlapecké hry a Ptáčkové.

Tanečníky doprovázela cimbálová muzika pod vedením Marie Mrvové, primášem byl Antonín Sedláček.

Celkem prošlo souborem na sto padesát lidí, a i když činnost byla v polovině šedesátých let násilně ukončena, láska k lidové muzice a k tancům v nich zůstala.

Na tradice veselíckého folklorního souboru navázalo v roce 2006 nové občanské sdružení Záhoří ve Veselíčku, které podporuje folklorní soubory Záhorská muzika (Olomouc), Kločenek (Lipník nad Bečvou) a děti z mateřské školy Veselíčko.

V roce 2014 bylo v centru Veselíčka vytvořeno Muzeum Záhoří. Do Veselíčka se přesunuly i Záhorské slavnosti, které bývaly v Lipníku nad Bečvou a v roce 2029 v zámeckém parku vystoupily soubory Maleníček z Lipníku nad Bečvou, Šimon ze Všechovic, Haná z Přerova, Záhorská muzika z Olomouce, ale i cimbálovka z Boršic a ze Slovenska dětský soubor Čakanka.

Největší podíl na úspěchu souboru z Veselíčka měla paní Oldřiška Čočková jako vedoucí souboru a paní Marie Mrvová, která vedla cimbálovou muziku. **StČ**

Oldřiška ČOČKOVÁ /1921-1991/

Oldřiška Čočková byla etnografka, sběratelka lidových písní a tanců. Narodila se v Radvanicích 30. března 1921. Mládí prožila v Kopřivnici, kde byl její otec zkušebním automobilovým řidičem továrny Tatra. Při studiu na gymnáziu jezdila do baletních kurzů ostravského divadla, kde měla dokonce nastoupit do baletního souboru. V důsledku německé okupace se musela její rodina vrátit zpět na Přerovsko. S rodiči se přestěhovala do nového domu ve Veselíčku.

V roce 1948 založila při Tělovýchovné jednotě Sokol taneční soubor, který se zpočátku věnoval společenskému tanci. Od roku 1952 se repertoár zaměřil na lidovou píseň, tanec a zvyky Lipenského Záhoří. Vedle souboru dospělých tanečníků po třech letech vznikl i dětský taneční soubor.

Pro tyto soubory bylo potřeba dohledat, zaznamenat a zapsat dochované písně, tance, zvyky. Oldřiška Čočková společně s učitelkou hudby a vedoucí lidové muziky Marií Mrvovou od poloviny padesátých let jezdily (na jízdních kolech) po záhorských vesnicích, navštěvovaly pamětníky a písně i tance zapisovaly. V roce 1988 obě nadšené sběratelky dokončily zpracování lidových tanců.

Oldřiška Čočková zemřela v Lipníku nad Bečvou 18. května 1991, aniž se dočkala souborného vydání tanců a písní, kterým věnovala více než třicet let usilovné sběratelské činnosti v terénu Záhoří. Jako národopisnou publikaci „Záhorské tance“ vydalo práci Oldřišky Čočkové a Marie Mrvové Muzeum Komenského v Přerově v roce 2004.

Marie MRVOVÁ /1930-2016/

Absolvovala hudební školu Žerotín v Olomouci a studovala na konzervatoři v Brně. Vyučovala na Lidových školách umění - nyní ZUŠ, v Uničově, Hranicích a nejdéle v Lipníku nad Bečvou.

Byla spoluzakladatelkou národopisného souboru ve Veselíčku, kde hrála na cimbál. Její zásluhou bylo pořízeno mnoho notových záznamů lidových písní Záhohří, které soubor LTU využíval ve svých pásmech. Tyto písně byly později vydány v několika publikacích, na nichž se podíleli Pavel Klapil, Alois Dohnal, Zdena Jelínková a Helena Lisická.

Lidové písně a tance ze Záhohří již v současnosti téměř vymizely. Pouze několik málo souborů má v repertoáru unikátní kulturní dědictví. Snad se v budoucnosti tanečníci a zpěváci vrátí ke svým kořenům a díky knižním i multimediálním záznamům se Záhohří navždy neztratí.

Záhorské slavnosti - z náměstí do venkovského parku

Jednodenní přehlídka folklorních souborů má za sebou již 22. ročník. Po dvaceti ročnících organizovaných v Lipníku nad Bečvou se Záhorské slavnosti přesunuly z kamenného náměstí do areálu zámeckého parku ve Veselíčku (2017, 2019). V letním parnu tak všechny soubory ocenily přírodní prostředí. Ve Veselíčku mají v záhorských tradicích na co navazovat. Již před lety zde působil Soubor Lidové umělecké činnosti, v obci je Muzeum Záhohří, kde se v expozicích přibližují nejen lidové zvyky, ale i významné události, které se dotkly obyvatel v dávné i nedávné minulosti. Rovněž lidové zvyky jsou v obci stále živé, zmínit je nutno tzv. „májkování“, vodění medvěda i besídky mateřské školy ve folklorním rázu.

Přehlídka Záhorské slavnosti ukázala, jak tance a tradice z jednotlivých regionů umocňují rozdílnost krajů, odkud pocházejí.

Rozvážné Hanáky souboru Haná z Přerova vystřídala zpěvnost slováckých písní z Boršic a temperamentní Slováci souboru Čakanka z Nového Mesta nad Váhom svým elánem nadchli všechny návštěvníky. Krásu lidové písně ze Záhohří reprezentovali malí členové Maleničku z Lipníku nad Bečvou, záhorský folklorní soubor Šimon z Všechnovic a mladí muzikanti ze souboru Kločenek ZUŠ v Lipníku. Děti místní mateřinky rovněž

předvedly pásmo vycházející z letních zvyků. Velký úspěch měla Záhorská muzika z Olomouce, která ve Veselíčku účinkovala již nesčetněkrát a téměř denně zní z obecního úřadu znelka hlášení rozhlasu s jejich písničkou „Veseličko na kopečku“.

Podpora Obce Veselíčko všem místním spolkům i pořádání regionálních akcí pomáhá občanům v posilování hrdosti na své tradice a lidové zvyky a krása lidových krojů má své obdivovatele i v dnešní moderní době. **StČ**

Jiří JURDA starší - umělecký kovář

Jiří Jurda se narodil 16. ledna 1945 v Přerově - Předmostí. Jeho praděd byl kovářem v Horních Vilémovicích, děd byl panský hajný a otec strojní zámečnick. K práci se železem měl tedy po předcích poměrně blízko. Vyučil se strojním zámečníkem na středním odborném učilišti v Olomouci v letech 1959 až 1962. Poté absolvoval základní vojenskou službu jako parašutista.

Po vojně pracoval dva roky u firmy Stavomontáže Přerov jako nástrojař. Posléze, když byly u okresních muzeí vytvořeny takzvané „Hutě památkové péče,“ jejichž úkolem bylo opravovat památky, nastoupil do zaměstnání v roce 1971 k Okresnímu středisku památkové péče Olomouc. V té době nabírali řemeslníky všech profesí. Mistrem party kovářů se stal František Pokorný, bývalý živnostník, který měl za „první republiky“ kovářství a zámečnictví v Olomouci - Černovíře.

Pro muzeum to byla „velká výhra,“ neboť znal dobře kovářské řemeslo ještě z dob, kdy provozoval soukromě kovářskou živnost a měl poctivý přístup k práci. Dokonce byl zvyklý svačit při práci, a tak ostatní zaměstnanci, aby si udělali přestávku, tak vařili „kafe.“

Do kovárny chodila paní ředitelka muzea a říkala, že se ráda dívá, jak kováři pracují. Tehdy vytvořili krásné věci, jako ozdobné brány do Petrášova paláce, dělicí mříže do chodeb okresního muzea, mříže do okresního archivu.

Kovárna Okresního podniku služeb Přerov, 1982. Umělečtí kováři Jiří Jurda a Jan Habáň. Uprostřed historička umění muzea Přerov Marcela Kleckerová.

Setkání uměleckých kovářů Hefaiston na hradě Helfštýně, 1982. U kovadliny Jiří Jurda z Přerova.

Také dělali kopie mříží pro různé zámky, kde nahrazovali rozpadlá díla. Pro rotundu Sarkanderovy kaple v Olomouci vyrobili zábradlí vnitřního schodiště a dále zábradlí ze západní strany.

Protože bylo žádoucí, aby kováři měli potřebnou kvalifikaci pro práci na památkách, museli si udělat restaurátorské kurzy. Jiří Jurda dojížděl po dobu dvou let do Opavy, kde takový kurz externě absolvoval. Školení vedli historici a další muzejní odborníci z Opavy a to v rámci teoretické výuky. Praxi a zkoušky dělal u zkušební komise Uměleckých řemesel Praha Alfréda Habermanna v Jihlavě. Habermann měl nedaleko Jihlavy v Klatovci v lese svoji kovárnu a tam kovali. V roce 1977 získal Jiří Jurda kvalifikaci kovář-památkář.

Když si postavili s manželkou Přerově-Kozlovicích dům, tak si hledal zaměstnání v Přerově, aby nemusel dojíždět do Olomouce. Tehdy nastoupil do Okresního podniku služeb Přerov do takzvaného „komunálu“, kde bylo provozováno kamenosochařství a měli tam i kovárnu.

V roce 1981 Okresní vlastivědné muzeum Přerov zřídilo vlastní kovářskou dílnu. Dílna byla vybudována na Horním náměstí naproti vinárně v domě s podloubím č. 22. Dříve tam bylo provozováno pekařství Turek a v domě byly velké prostory na uskladnění obilí. A v těch bývalých skladech existovala kovárna.

Jiří Jurda tam nastoupil jako kovář na poloviční úvazek. Spolu

s ním tam pracoval ještě kovář Jan Habáň a po něm Jan Kuncfeld. Dělali různé práce. Například vykovali zdobenou bránu a plot na zámku na Veselíčku, restaurovali středověké plechové dveře v Hranicích, v roce 1988 zhotovili větrnou korouhvičku na budovu historické brány v Oseku nad Bečvou, vykovali velkou bránu do kovárny na Helfštýně a také vyrobili kování na nová vstupní vrata do hradu.

Do kovárny chodila za kováři historička umění Marcela Kleckerová. Líbilo se jí, jak kováři pracovali a tvořili kovářská díla a říkala: „Že by to měli vidět také lidé z veřejnosti.“ A přišla za kováři s nápadem uspořádat ukázkou kování na hradě Helfštýně. Kováři nakonec dospěli k závěru, že než ukazovat na hradě o víkendech jak se ková, tak bude lepší uspořádat jednu „velkou akci.“ Marcela Kleckerová

Helfštýn - kovářské fórum, 19.8.1989. Zhotovení vývěšního štítu hradní restaurace.

dokázala získat pro záměr také tehdejšího ředitele muzea Gustava Voždu. Kovářská akce dostala název Hefaiston. Muzeum převezlo na Helfštýn vybavení kovárny a akci zajistilo personálem a po organizační stránce.

Prvního ročníku Hefaistonu v roce 1982 se zúčastnilo celkem 18 pozvaných kovářů z okolí. Kovalo se na dvou kovádlinách na Druhém nádvoří hradu pod kaštanem. Záměrem pořádajících kovářů bylo ukázat veřejnosti, jak se kove, přátelsky se spolu setkat a vyměnit si zkušenosti. První ročník proběhl úspěšně, akce se líbila, a tak se konaly i další ročníky.

Jiří Jurda st. a Jiří Jurda ml. při kování v kovárně v Přerově - Kozlovicích, 23. 7. 2019

V roce 1983 Jiří Jurda vykoval na Hefaistonu dva orly s názvem díla „Divoký let.“ Nějaký návštěvník práci hned koupil a odvezl si ji do Austrálie. Také vykoval reliéf „Alfréd Habermann,“ na němž zpodobnil hlavu mistra. Z korouhvičky, kterou si vyrobil před svůj dům, nakonec vznikl znak Hefaistonu, korouhvička byla zasazena do kamene a umístěna na hradě Helfštýně. Dále vykoval plastiku „Muzika,“ která dnes visí v hradní restauraci na zdi. Na kovářském fóru v roce 1989 vykovali kováři vývěsní štít a zavěsili ho nade dveře hradní restaurace.

Domácí kováři kovali jen na třech prvních ročnících Hefaistonu a pak přenechali kování hostům, kterých přibývalo. Vlastnímu Hefaistonu předcházelo týden trvající „Kovářské fórum,“ kde se kovaly prezentační díla. Z vyrobených kovářských výrobků pak byla instalována na hradě výstava. Následující víkend při Hefaistonu byly pro diváky předváděny ukázky kování.

Hefaistonu se zúčastňoval i akademický sochař v železe Alfred Habermann, a to v době než se odstěhoval do Rakouska. Ten na Hefaistony zval své známé kováře z Evropy a z celého světa, takže se účast kovářů na akci stále zvyšovala a stala se populární a známá i v zahraničí. V roce 1984 zde kovali i Habermannův syn Alfréd s manželkou. V současnosti se z Hefaistonu stala akce obřích rozměrů, kdy se kove

na deseti kovadlinách, soutěží se, přijede sem několik stovek kovářů a akci navštíví množství diváků.

Jiří Jurda v Přerově v muzeu pracoval až do roku 1985. Od následujícího roku byl na základě svých předložených kovářských prací přijat do Českého fondu výtvarných umělců (ČFVU - „Dílo“) a stal se z něj „umělecký řemeslník,“ který dělal „sám na sebe.“ Tehdy bylo na každé stavbě vyčleněno v rozpočtu několik procent nákladů na umělecké práce. ČFVU poskytoval umělcům servis, přijímal objednávky na umělecká díla, rozděloval zakázky, „hlídal“ výtvarnou kvalitu děl, cenu a práci danil. Jiří Jurda si doma na dvoře vybudoval vlastní kovářskou dílnu, takzvaný kovoateliér a přes ČFVU ji vybavil zařízením. Provozoval zde samostatně kovářské řemeslo.

V roce 1986 se podílel s dalšími kováři na společné výstavě kovářských prací ve francouzském Dijonu.

Po „převratu“ si v roce 1990 vyřídil dva živnostenské listy - zámečnictví a kovářství a stal se z něj živnostník. V dílně příležitostně vypomáhal i syn Jiří a od roku 1994 se pro něj kovářské řemeslo stalo povoláním.

Otec a syn Jiří Jurdové realizovali řadu zajímavých zakázek:

- mřížové brány před troje dveře kostela v Prosenicích v roce 1994
- v Přerově v parku Michalov zábradlí u vodotrysku a kované „pelikány“ na dřevěných mostech
- symbolický klíč pivovaru a zubří hlavu jakožto znak Pivovaru ZUBR Přerov
- symbolický klíč od města Přerova
- mincovnu v arcibiskupském zámku v Kroměříži
- dveře s tepanými šablonami s perňštejnskou zubří hlavou a moravskou orlicí pro expozici kovářství ve sklepeních hradu Helfštýna

- kopie strojů na výrobu peněz do mincovny na hradě Helfštýně
- mřížové brány na Druhé, Třetí a Čtvrté nádvoří na hradě Helfštýně
- soubor mříží do chodeb Teologického konviktu v Olomouci
- plastiku Otevřená brána, umístěnou v hradební zdi města Lipník nad Bečvou, která byla slavnostně odhalena v roce 2006 při příležitosti přijetí Lipníka nad Bečvou a hradu Helfštýna do Kruhu evropských kovářských měst

Spolupracovali také s Radimem Zapletalem a pro loď Santa Agnes vyrobili čtyři děla. Dále také dílo „Struktura kroužků drátěné košile.“

Jiří Jurda kovářské řemeslo předal svému synovi Jiřímu v roce 2006 a předal mu také všechny své zkušenosti a dovednosti.

Umělecký kovář Jiří Jurda říkal: „Podmínkou toho, aby se dílo zdařilo, je to, že se to musí umět. Je to dřina a náročné povolání. Aby se kovář uživil, tak to chce při práci „fofry,“ neboť zásada je že „železo se kuje, dokud je žhavé.“

Když zařval Haberman na své přitloukače povel „Hic,“ tak musel být v kovárně „fofr,“ neboť železo bylo rozžhavené. A pak už to muselo běžet podle kovářského hesla „Ráz na ráz.“

Když kovářský mistr cinkne svým malým kladívkem na železo, tak ukazuje přitloukači, kam má uhodit. V tlučení je systém, bouchá se do rytmu, tak jak se kdysi mlátilo cepy. Říká se tomu „kovářská abeceda.“ Mnohdy si kovář musí udělat i speciální nářadí, aby udělal úkon, který potřebuje. Třeba i jen na jedno použití. A samozřejmě, že to pak nevyhodí a přibývá mu v kovárně nářadí. Měl jsem kliku, že jsem mohl pracovat na pěkných věcech a měl jsem také štěstí na lidi, jako byl Palko a Kleckerová. S přáteli kováři se zdravíme pozdravem: Ať ti zvoní kovadlina.“

V roce 2015 uspořádal Jiří Jurda se svým celoživotním přítelem Ing. arch. Ladislavem Palkem výstavu společných prací v galerii Konírna v Lipníku nad Bečvou. Byl to nápad jejich kamarádky Marcely Kleckerové.

Při výročí 100 let Československa v roce 2018 vystavovali otec a syn Jurdové na Společné výstavě přerovských výtvarníků v Galerii města Přerova.

V následujícím roce uspořádali Jiří Jurda starší a Jiří Jurda mladší v Muzeu Prosenice výstavu svých uměleckých kovářských prací.

Dle volného vyprávění uměleckého kováře Jiřího Jurdy staršího zaznamenal

Milan Pospíšilík, srpen 2019

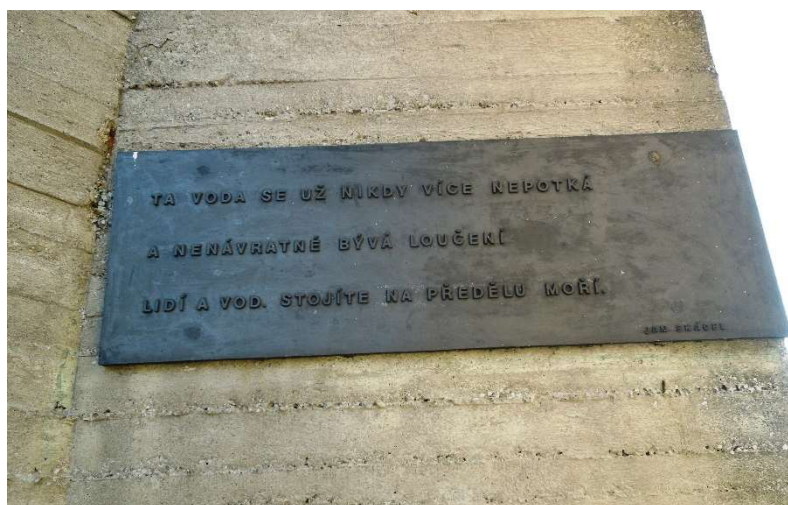

hefaiston-helfstyn.cz

Geomorfologie Moravské brány

Moravská brána je geomorfologický celek, který patří mezi Západní Vněkarpatské sníženiny. Její mírně zvlněný nížinný georeliéf kontrastuje s příkrými zlomovými svahy okolních kerných struktur.

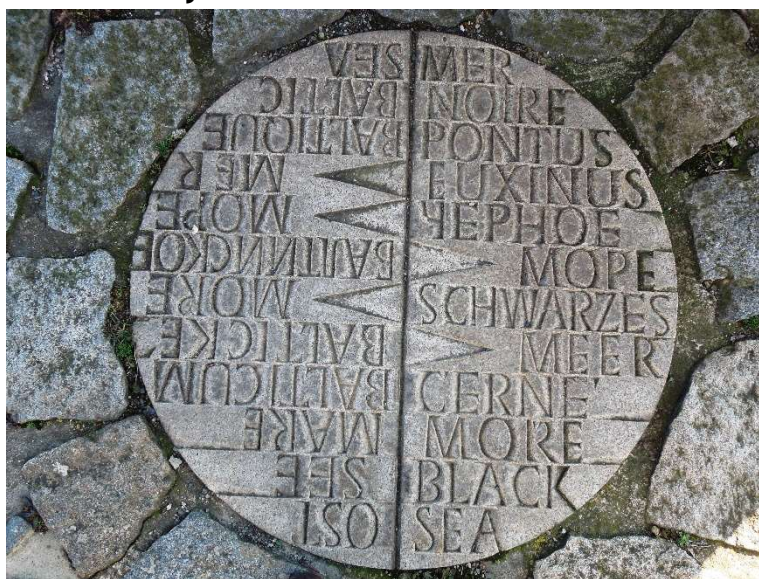
Na severozápadě je chráněna **Oderskými vrchy**, které jsou součástí Nízkého Jeseníku. Jihovýchodní omezení Moravské brány tvoří kerná struktura **Maleník 479 m. n. m.**

Jeho nejvyšší partie mezi Lipníkem nad Bečvou a Hranicemi tvoří plochý hřbet, na kterém nalezneme krajinnou dominantu - zříceninu Helfštýna. Součástí Maleníku je také Hranický kras, jehož největší turistickou atrakcí jsou Zbrašovské aragonitové jeskyně a Hranická propast, která je nehlubší propastí v České republice.

Vývoj geologické minulosti Moravské brány

Krajina v okolí Moravské brány, tak jak ji známe dnes, je výsledkem dlouhodobého geologického vývoje, trvajícího více než 350 mil. let. Za svou pestrost vděčí především pozici na hranici mezi evropsky významnými geograficko-geologickými celky: Českým masivem a Karpatami. **Vznik Vněkarpatských sníženin /Dyjsko-svratecký úval, Vyškovská brána, Hornomoravský úval, Moravská brána/ je spjat s geologickým vývojem Západní**

Vlivem alpinského vrásnění došlo ke vzniku výrazné prohlubně, kterou do Vněkarpatských sníženin pronikalo od jihozápadu moře a v dobách ledových od severu pevninský ledopec. V celé oblasti jsou patrné pozůstatky zalití mořem prezentující se jako nezvrásněné usazeniny různého druhu (jíly, písky, šterky) vyplňující Hornomoravský úval, Vyškovskou a Moravskou bránu.

Současný vzhled povrchového reliéfu Moravské brány souvisí zejména s těžbou nerostných surovin - stopy po sobě zanechala těžba štěrkopísků a cihlářských surovin (umělá jezera), stavebního kamene, vápence (lomy) a stavebních písků.

Stěžejní těženou horninou této lokality je droba, usazená hornina příbuzná pískovci, která je jedním z nejrozšířenějších horninových typů v okolí Moravské brány.

Hlavní Evropské rozvodí

Nejvýznamnějším bodem Moravské brány je hlavní **Evropské rozvodí** mezi mořem Baltským a Černým, které se nachází na kopečku mezi Hranicemi a Běloutínem v nadmořské výšce 320 m. Vody z tohoto místa stékají na dvě světové strany a to na sever do řeky Odry a dále do Baltského moře, a na jih do řeky Bečvy a do Černého moře.

Logicky se tak Moravská brána dělí na severovýchodní **Oderskou bránu** a jihozápadní **Bečevskou bránu**.

Východně od tohoto místa se nachází i nejvyšší bod Moravské brány- **Lučická Stráž** 329 m. n. m.

Tímto místem se táhne Moravská brána od Přerova severovýchodním směrem až k Ostravské pánvi. Tato sníženina zabírá plochu 534 km² se střední výškou 263 m. n. m. a je dlouhá téměř 70 km s šířkou 5 až 9 km. Je zde v zajetí Nizkého Jeseníku a Maleníku s poměrně strmými svahy, rozdělenými řadou dílčích údolí s potoky, které míří do obou moří. Vede přes ni železniční trať z Prahy do Ostravy a na Slovensko, či dálnice D1.

Staří kronikáři tuto oblast nazývali „**Porta Moravica**“ a vedla tudy slavná jantarová stezka od Baltu do Římské říše. Těmito místy se k nám dobývali divocí Tataři, krutí Švédové i rozcuchaní Uhři, táhly zde pyšná vojska Bedřicha Velikého i udatné ruské pluky Suvorova a Kutuzova.

Tudy prchal vyděšený Napoleon po porážce u Moskvy podobně jako poražení fašisté ve 2. světové válce. V roce 1968 tady pro změnu projížděly sovětské tanky, které vůbec nevěděly kam jedou. Ale pak se tankistům u nás líbilo, naštěstí "dočasně. Nezbyvá než doufat, že se snad Moravská brána všem našim nepřítelům uzavřela navěky. **StČ**

Historie zvoničky na Rybářích

Procházíte-li malou osadou Rybáře, nejde si nepovšimnout krásné dřevěné zvoničky uprostřed. A když budete mít štěstí na tu správnou hodinu, bude v ní zvonit milá paní Ludmila Pavlátová.

Zvonička tu vznikla kolem roku 1870, kdy se na koupi jejího zvonu složili rybářští sedláci. A tak za jejich pomoci vznikla i dřevěná stříška, která kryla celý zvon, visící vysoko nad zemí, na ručně otesaném trámu. Zvonívalo se pravidelně i nepravidelně, při různých událostech, oslavách, a když dal pan farář z Drahotuš příkaz, ale hlavně každý den a to hned třikrát. Původně se všichni sedláci ve zvonění střídali co tři měsíce.

„Paní Maléřová, paní Šebestová a ještě druzí Maléři,“ vyjmenovává mi paní Pavlátová jak si to pamatuje, když byla ještě malá. „Jako dítě jsem se to naučila i já, a když byl třeba pan Šebesta nemocný, zvonívala jsem já.“

Po válce roku 1954 dostala zvonice novou šindelovou střechu. Zvoní pravidelně už jen pan Šebesta, rodák a pamětník z Rybářů. „Ráno zvonil, jak poklidil krávy, v poledne plus/mínus v jednu hodinu a večer většinou v devět hodin, neboli jak se začínalo stmívat,“ vypráví mi paní Pavlátová.

V 60. letech minulého století se zvonice z jednoho místa přehodila do středu vesnice, aby byla uvnitř a ne na okraji.

V roce 1988 se zvonička opravovala, a to tak, že se dával nový trám i nová stříška. „Pan Orava ze Slaviče si sehnal trám, otesal ho, naši synové vykopali jámu, dal se beton a pomocí jeřábu, který jsme si sehnali, se usadil nový trám se zvoničkou. Byli jsme tu u toho tehdy všichni a všichni z Rybář jsme se na tom společně podíleli,“ vypráví paní Pavlátová dál. Původní stříška byla uložena v domě pana Šebesty, stříška je pro obyvatele cenná, jsou na ní podepsáni všichni sedláci, co se podíleli na vzniku zvonice, při zakoupení zvonu.

Když pak pan Šebesta odešel do domova důchodců a zanedlouho i umřel, pokračuje ve zvonění už jen paní Pavlátová. Už to budou tři roky, co den co den zvoní na jejich krásnou zvoničku. A jak mi povídá dál: „Nezvoním ráno, protože mám špatné spaní a nebudu vstávat tak brzo, a taky mám pocit, že tu o to ráno nikdo nestojí, jsme tu sami starší lidé. V poledne zvoním kolem dvanácté, podle toho, jak je hotový oběd,“ pokračuje „a večer jak nastane takový ten správný stmívací čas.“

Můj vnuk se teď taky naučil zvonit, takže když nemám čas nebo nemůžu, tak mám zastoupení a zvoní on.“ A jak dlouho se zvoní? Ptám se neznale. „Zvoním tak dlouho, než se přemodlím anděl páně, to je tak do tří minut. Vnukovi se to jeví jako obtížně soustředění, tak zvoní tři minuty.“ Končí svoje vyprávění s úsměvem paní Pavlátová.

Hana Lajčíková

Veselíček - maskot vesnice

Nebyl to úplně prvoplánový nápad na maskota obce. Vlastně vše vymyslely děti z místní mateřinky. Moc se jim líbili plyšový maňásci z lipenské firmy Noe. Kašpárek, zvířátka, čert i klaun šli z ruky do ruky. Jednou děti vymýšlely pohádky a vznikl příběh o malém skřítkovi, který bydlel v zámeckém parku.

Nápadu se pak ujalo místní sdružení Záhoří, které vypsaló soutěž na podobu skřítky a jeho jméno. No, o hodný kus nad ostatními vyhrál skřítek Veselíček, který má zelené kalhotky a dlouhou čepičku s jablíčkem místo bambulky. Vždyť na Veselíčku mají jabloňové sady mnohaletou tradici. Kde skřítko vyrobí, to bylo jasné hned. Paní Beckertová mu dala finální podobu a navíc ještě k postavičce přibýlo plyšové jablíčko a červík coby hrkačky pro nejmenší.

Maskot se stal velmi populárním, dostávají ho děti při prvním příchodu do mateřské školy, hlídá prvňáčky ve škole, je na panelu při různých příležitostech, ale dokonce je o něm pohádková kniha. Příběhy skřítky Veselíčka totiž inspirovaly velké i malé spisovatele, a tak byla vydána brožura i s ilustracemi originálních dětských návrhů maskota. Hrkačky zase dostávají miminka na vítání občánků. Veselíček také ožil při letních slavnostech v zámeckém parku, které se jmenují Skřítkování, a kde vystupují malí umělci z regionu.

Skřítko Veselíčka si nemůžete koupit, proto je všem vzácný. Můžete ho získat jen ve velmi výjimečných příležitostech. Jsme rádi, že předškoláci měli takový dobrý nápad a dospěli ho dotáhli do zdárného konce. StČ

Příběh

Jak měl Veselíček Vánoce s přáteli

Veselíček byl skřítek veselý a milý, jenže měl i své špatné dny. To se jen tak povaloval v postýlce, nic se mu nechtělo dělat a na kamarády volal, že tedy nemá vůbec čas. Jednou na podzim přišla na návštěvu víla Týlinka a povídá „Veselíčku, připravuješ se na zimu?“ „Kdepak, já teď mám pořád plnou spižírnu dobrot, pramínek vody mi teče kolem chaloupky a vůbec, nebudu nic dělat“. „No, jak myslíš, skřítku, to já už mám zavařeniny z lesního ovoce, nasušený lipový květ na čaj, bylinky na případnou nemoc a chystám dárky pro všechny kamarády pod stromeček.“ Jenže Veselíček nechtěl ani slyšet. Chtěl si jen s vílou hrát. Víla souhlasila, zahráli si na schovávanou, na honěnou, kouleli si kaštiny do důlku a foukali do barevných listů stromů. K večeru se víla rozloučila a spěchala domů do Lipníka.

Druhý den se Veselíček koukl ven a co to? Sluníčko hrálo nějak méně, vítr foukal hodně silněji a listů už nebylo barevné, ale úplně hnědé. „Ať, poležím si déle a bude lépe“, pomyslel si skřítek. Jenže nebylo. A tak jedl své zásoby ze spižírny, spoléhal se na děti, že občas zapomenou v parku nějakou svačinu, ale někdy mu i kručelo v bříšku. Čím méně jedl, tím měl horší náladu, a nakonec byl zalezlý v chaloupce jako starý medvěd v brlohu. Když už mu bylo úplně ouvej, uslyšel

u zámku nějaký zpěv. Donutil se vylézt z postýlky a panečku, to koukal. V parku bylo plno lidí, děti zpívaly koledy, muzikanti vyhrávali a tak skřítek došel až před zámek. „Co se to tu děje?“, ptal se dětí. „Ty nevíš, budou Vánoce, dnes zpíváme koledy a také se bude rozsvěcovat stromeček“, povídala Kačenka „pojď se mou, tety uvařily polévku zelňačku, dobrý čaj a babičky napekly perníčky, určitě ti také dají.“ Veselíček se dobře najedl a rozhlížel se kolem sebe. Ve společnosti mu bylo lépe a lépe. Zpíval, tancoval, zkoušel hrát na bubínek a pak se vydal s dětmi do vesnice. „Tři, dva, jedna, teď!“ odpočítali hasiči a všichni užasle hleděli na vánoční stromeček, který se rozsvítil a hned nato byl osvěcen i mnoha hvězdičkami ohňostroje. To byla krása - červená, zelená, zlatá, stříbrná - střídaly se barvy nad stromečkem, lidé se radovali a přáli si veselé vánoční svátky.

Když se skřítek vracel sněhem do chaloupky, už nebyl vůbec líný a mrzutý. I když byl zmrzlý, vymýšlel, jak pozve své kamarády a přichystá pro ně překvapení. Šel si koupit mouku, cukr, vajíčka, máslo a ostatní přísady na perníčky, napekl cukroví, udělal pozvánky a pozval přátele na hostinu. To víte, že přišli. Víla Týlinka donesla uvařený čaj a v sáčku plno bylinek. Vodník Jezerník donesl smaženého kapra, kamarád z Týna přinesl bramborový salát a kapku rybízového vína, skřítek z Oseka donesl syrové speciality, trpaslík z Dolního Újezdu klobásku a koření na grog, Kaštánek z Pavlovic perníčky. Po hostině přišlo na řadu překvapení. „Jdeme!“, zavelel Veselíček. „Kam v té zimě?“, ptali se kamarádi.“ „Jen pojďte, uvidíte, nebudete litovat“. A opravdu, když došli k vánočnímu stromu, nadšeně se na sebe dívali, jak se jim líbil. A to ještě pod stromečkem každý našel svůj dárek, který jim tam Veselíček přichystal. Krásně zabalený v platanovém listu se jmenovkou z březové kůry. Každý dostal to, co si už dávno přál. Myslíte, že Veselíček zůstal bez dárku? To ne, dostal jich také hodně, protože přátelé jsou od toho, aby druhým dělali radost. Když se vrátili do chaloupky řekli si, že tak pěkné Vánoce dlouho neměli a to jsou na světě už tisíce let.

Richard UHEREK - 45 let od úmrtí akademického malíře z Veselíčka

Žil v letech 1900-1974. Studoval na Akademii výtvarných umění v Praze v krajinářské speciálce u profesora Otakara Nejedlého (1928-

1930). Věnoval se zejména krajinomalbě, s oblibou zachycoval pobřeží Jadranu a historická centra měst Split, Dubrovnik, Sarajevo. U nás zachycoval rodný kraj, Hostýnské vrchy, Přerovsko a okolí Velkých Karlovic. Příležitostně maloval také květinová zátiší a portréty. Byl členem spolku Aleš v Brně, s nímž vystavoval v českých a moravských městech. Jeho díla byla i v expozicích v Olomouci, Holešově a Přerově. Je zastoupený ve sbírkách Muzea Komenského v Přerově.

MAS MORAVSKÁ BRÁNA
OTEVŘENÉ PRO ROZVOJ REGIONU

Projekt Záhorská kronika, CZ.03.2.65/0.0/0.0/16_047/0009891 byl podpořen MAS Moravská brána díky strategii „Společně v pohybu“ v rámci výzvy OPZ/CLLD 452/03_16_047/CLLD_15_01_032.